

อาเซียนกับสถานการณ์ความร่วมมือภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ASEAN and the Cooperation under the Outbreak of

Coronavirus Disease 2019

วสันต์ ปวนป็นวงศ์*

Wasan Pounpunwong

Received : June 23, 2022

Revised : November 17, 2022

Accepted : October 30, 2023

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้นำเสนอถึงประเด็นอาเซียนกับสถานการณ์ความร่วมมือภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้เขียนวางกรอบคิดผ่านปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยอธิบายภายใต้บริบทสภาพแวดล้อมที่รัฐประชาชาติมีความร่วมมือกันในระดับภูมิภาค ในการจัดการปัญหาโรคอุบัติใหม่นี้ ประเด็นที่นำเสนอ ได้แก่ 1. บทนำในบริบทของโรคระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กับประเด็นสถานการณ์และมุมมองวิกฤติการณ์ความท้าทายครั้งสำคัญที่อาเซียนจะต้องแสดงบทบาทในการตอบสนองและแก้ไขปัญหาของการระบาด 2. วิกฤติการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในอาเซียนที่ชี้ให้เห็นตัวเลขของผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตจากการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จนนำมาสู่ภาพสะท้อนของความเสียหายทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของรัฐ 3. นโยบายการตอบสนองต่อการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประเทศในอาเซียนที่ให้นโยบายการรับมือต่อสถานการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของทั้ง 10 ประเทศสมาชิกบนฐานที่มีนโยบายและมาตรการแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในประเทศ และ 4. กลไกความร่วมมือภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อาเซียนนำไปสู่ความตระหนักความมั่นคงสังคมระหว่างประเทศในอาเซียนจึงทำให้อาเซียนในฐานะองค์กรระหว่างประเทศหาหรือร่วมกันในการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศภายใต้ข้อตกลงของเจตจำนงค์ของอาเซียนซึ่งก่อให้เกิดหน่วยงานพิเศษขึ้นมาในการควบคุมและยุติปัญหาการแพร่ระบาดนี้

คำสำคัญ : อาเซียน / ความร่วมมือ / โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

*อาจารย์คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University

(Corresponding Author) e-mail: reddevil_small@hotmail.com

ABSTRACT

This article presents the issue of ASEAN and the Cooperation under the outbreak of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). The author frames the concept through the outbreak of COVID-19 by explaining in the context of the environment that the nation-state has cooperated at a regional level in managing this emerging disease problem. The issues presented include: 1. An Introduction to the context of COVID-19 pandemic as well as the issues of situations and crisis perspectives, a major challenge for ASEAN to play a role in responding and overcoming the problems of the outbreak. 2. The COVID-19 epidemic crisis in ASEAN, which shows the number of infected and fatalities caused by the outbreak of COVID-19 until bringing a reflection of the damage to the economy, society and security of the states. 3. Policies on response to the COVID-19 outbreak of each country in ASEAN points out the policies of responding to the situation of the COVID-19 outbreak of all ten member countries on the basis of varied policies and measures depending on internal factors. 4. ASEAN's cooperation mechanism under the COVID-19 outbreak has led to awareness of social stability among ASEAN countries. This urged ASEAN, as an international organization, to mutually discuss on the creation of an international cooperation mechanism under the agreement of the ASEAN will, which creates a special agency to control and cease the problem of the epidemic.

Keywords : ASEAN / Collaborations / Coronavirus Disease 2019

บทนำ

บทความฉบับนี้มุ่งนำเสนอในประเด็นสถานการณ์ความร่วมมือของอาเซียนภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และในขณะเดียวกันผู้เขียนวางกรอบคิดในบทความฉบับนี้ผ่านปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยอธิบายภายใต้บริบทสภาพแวดล้อม (Context) ที่รัฐประชาชาติ (Nation-state) มีความร่วมมือกันในระดับภูมิภาค (Regional corporation) ในปัญหาโรคอุบัติใหม่ที่เกิดขึ้นนี้จึงนำไปสู่การระบาดใหญ่ (Pandemic) จะนำไปสู่การอธิบายสถานการณ์ความร่วมมือของประเทศสมาชิกอย่างไร ดังนั้น บทความฉบับนี้ผู้เขียนจึงพยายามที่จะนำเสนอมุมมองในประเด็นของการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และปฏิกิริยาของอาเซียนกับสถานการณ์ความร่วมมือภายใต้สมวารณดังกล่าว

ไวรัสโคโรนา (Coronavirus) เป็นไวรัสที่ถูกพบครั้งแรกในปี 1960 เชื้อไวรัสชนิดนี้สามารถติดเชื้อได้ทั้งในมนุษย์และสัตว์ ปัจจุบันมีการค้นพบไวรัสสายพันธุ์นี้ทั้งหมด 6 สายพันธุ์ ส่วนสายพันธุ์ที่กำลังแพร่ระบาดหนักทั่วโลกตั้งแต่ปี 2019 จนถึงปัจจุบันเป็นสายพันธุ์ที่ยังไม่เคยพบมาก่อน คือ สายพันธุ์ที่ 7 จึงถูกเรียกว่าเป็น “ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่” และในภายหลังถูกตั้งชื่ออย่างเป็นทางการว่า “โควิด-19” (COVID-19) (ศูนย์

การแพทย์กาญจนาภิเษก, 2563) การแพร่กระจายตัวของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตั้งแต่ปี 2019 ถึง ปัจจุบันพบครั้งแรกในเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน (Department of Disease Control, Ministry of Public Health, 2020) และภายหลังก็ได้ระบาดหนักไปทั่วโลกโดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ประกาศให้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็น **"การระบาดใหญ่"** หรือ **Pandemic** หลังจากเชื้อลุกลามไปอย่างรวดเร็วในทุกภูมิภาคของโลก (BBC News Thai, (2021) จากวิกฤตการณ์การระบาดใหญ่ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกินส์ของสหรัฐอเมริกาในวันที่ 2 กรกฎาคม 2021 ระบุว่าภายหลังจากการระบาดใหญ่ที่เริ่มจากจีนจนถึงปัจจุบันทำให้มีผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ทั่วโลกแล้วกว่า 85 ล้านคน มีผู้เสียชีวิตกว่า 1.8 ล้านคน ใน 191 ประเทศ สำหรับในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน พบว่าการระบาดยังคงทวีความรุนแรงส่งต่อยอดผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตในภาพรวม (ข้อมูลวันที่ 8 กรกฎาคม 2564) มีผู้ติดเชื้อโดยมากที่สุด คือ อินโดนีเซีย พบมีผู้ติดเชื้อสะสม 1.3 ล้านราย และเสียชีวิตมากกว่า 3.5 หมื่นราย ส่วนฟิลิปปินส์ที่มีผู้ติดเชื้อสะสม 5.6 แสนราย มาเลเซีย 2.9 แสนราย เมียนมา 1.4 แสนราย สิงคโปร์ 6 หมื่นราย สำหรับไทยมีผู้ติดเชื้อสะสม 2.5 หมื่นราย เวียดนาม 2,420 ราย กัมพูชาติดเชื้อ 741 รายและลาวติดเชื้อ 45 ราย นับว่าเพียง 2 ประเทศที่ยังไม่มีรายงานผู้เสียชีวิตรายแรกอย่างเป็นทางการในกลุ่มประเทศที่อยู่ในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ท้ายสุดบรูไนก็ยังคงพบผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตค่อนข้างต่ำ ติดเชื้อแล้ว 185 ราย เสียชีวิตแล้ว 3 ราย (Dezan Shira & Associates, 2020) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการแพร่ระบาดนี้เกิดขึ้นประมาณ 3-4 ระลอกในช่วงปลายปี 2019 ถึง 2021 ซึ่งรวมเวลาเกือบ 1 ปีครึ่ง วิกฤตการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อประชาคมโลกในทุกๆ มิติ ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม

สิ่งที่อาเซียนปฏิบัติการและรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวเริ่มต้นจากการมุมมองวิกฤตการณ์ครั้งนี้เป็นความท้าทายครั้งสำคัญที่อาเซียนจะต้องแสดงบทบาทในการตอบสนองและแก้ไขปัญหาของการระบาดจนในที่สุดวันที่ 10 มีนาคม 2563 การเผชิญหน้าต่อวิกฤตการณ์ได้ความร่วมมือทางอำนาจและภารกิจของกลุ่มประเทศสมาชิกขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกต่อภัยพิบัติทางโรคระบาดนี้ผ่านการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ (AEM Retreat) ที่เมืองนครดานัง ประเทศเวียดนาม (The ASEAN Secretariat, 2020) โดยมีสาระสำคัญโดยสังเขปว่าด้วยให้บรรดาประเทศสมาชิกเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของอาเซียนในการรับมือต่อการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) รวมถึงช่วยบรรเทาผลกระทบ เช่น รักษาตลาดอาเซียนที่ยังคงเปิดกว้างสำหรับการค้าและการลงทุน และส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล การประสานงานและความร่วมมือระหว่างกันที่อำนวยความสะดวกให้อาเซียนสามารถตอบสนองกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดโดยผ่านการใช้เทคโนโลยี (National News Bureau of Thailand, 2020) จากมติการประชุมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าหลักการของอาเซียนยังคงอ้างอิงถึงความมั่นคงระหว่างประเทศในด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ถึงแม้ว่าปัญหาโรคระบาดที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาด้านสาธารณสุขที่พลิกโฉมให้นานาประเทศต้องรับมือเพื่อหาทางยุติการแพร่กระจายของโรคระบาดนี้ อย่างไรก็ตาม หากมองย้อนกลับไปถึงบทบาทของอาเซียนต่อการรับมือในสถานการณ์โรคระบาดนี้อาเซียนเคยร่วมมือกันในการดำรงบทบาทการแก้ไขปัญหาโรคระบาดใน

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ออกเฝ้าตั้งแต่ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2523 ความร่วมมือด้านสุขภาพของอาเซียนได้ดำเนินไปไกลในการปกป้องภูมิภาคจากเหตุฉุกเฉินด้านสาธารณสุขที่มีผลกระทบสูง เช่น โรคซาร์ส, HPAI H5N1, การระบาดใหญ่ของไวรัส H1N1 ประจำปี 2552, MERS-CoV, โรคไวรัสอีโบล่า และไวรัสซิกา ทั้งนี้ยังรวมถึงการมีส่วนร่วมร่วมกับประชากรในการป้องกันและควบคุมสภาวะเฉพาะ เช่น โรคไม่ติดต่อ เป็นต้น (Kanchanakhundee, 2020)

จากบริบทข้างต้นชี้ให้เห็นว่าภายใต้ความรุนแรงและการขยายพื้นที่ของภัยพิบัติทางโรคระบาดจะเห็นได้ว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นหนึ่งในภูมิภาคที่เผชิญกับภัยพิบัติโรคระบาดอย่างต่อเนื่องไม่เพียงแค่วิรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เท่านั้น ในทศวรรษของผู้เขียนการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จึงไม่ใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ แต่ในทางตรงกันข้ามกลับมองว่าเป็นความท้าทายในด้านความมั่นคงระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศอาเซียนด้านสาธารณสุขที่ต้องสร้างความร่วมมือผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียน ด้วยเหตุนี้ ความมั่นคงระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศอาเซียนด้านสาธารณสุขจึงสะท้อนสัญญาณของการบริหารจัดการอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในกลุ่มประเทศอาเซียนและในขณะเดียวกันจำเป็นต้องพิจารณาและสร้างข้อตกลงช่วยเหลือสมาชิกภายในกลุ่มในประเด็นเรื่องการบรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม ที่เกิดจากไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ดังกล่าว ดังนั้น ในการนำเสนอบทความในประเด็นอาเซียนกับสถานการณ์ความร่วมมือภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ผู้เขียนจึงมุ่งนำเสนอประเด็นเรื่องสถานการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในกลุ่มประเทศอาเซียนจนท้ายสุดนำไปสู่ประเด็นเรื่องสถานการณ์ความร่วมมือภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของอาเซียน

เนื้อหา

วิกฤตการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในอาเซียน

ในประเด็นนี้ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นภาพของวิกฤตการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในอาเซียนในภาพรวมตั้งแต่ปี 2019 จนถึงปัจจุบัน ปี 2022 ซึ่งยังคงมีการระบาดของต่อเนื่องถึงแม้ว่าหลายประเทศทั่วโลกและกลุ่มประเทศอาเซียนเองจะได้มีการฉีดวัคซีนแล้วก็ตาม จากการรายงานสถานการณ์ยอดผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตในกลุ่มประเทศอาเซียนจากเว็บไซต์ ASEAN Briefing ในรายงานเรื่อง COVID-19 Cases in ASEAN-Regular Updates by Country ข้อมูลล่าสุดเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2022 มีรายละเอียดยอดผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตในกลุ่มประเทศอาเซียนดังนี้ (Dezan Shira & Associates, 2022)

ตารางที่ 1 รายละเอียดยอดผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตในกลุ่มประเทศอาเซียน ข้อมูลล่าสุดเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2022

ประเทศ	ผู้ติดเชื้อรายใหม่	เสียชีวิต	รวมผู้ติดเชื้อ	รวมเสียชีวิต
1.บรูไน	515	3	135,430	213
2.กัมพูชา	35	0	135,782	3,054
3.อินโดนีเซีย	1,661	61	6,021,642	155,349
4.ลาว	1,038	3	184,598	682
5.มาเลเซีย	12,380	30	4,246,467	35,099
6.เมียนมา	66	1	611,875	19,433
7.ฟิลิปปินส์	276	22	3,679,761	59,365
8.สิงคโปร์	3,743	4	1,109,744	1,276
9.ไทย	24,892	97	3,736,487	25,515
10.เวียดนาม	48,717	42	9,867,045	42,642
รวม	93,323	263	29,728,831	342,628

ที่มา: (Dezan Shira & Associates, 2022)

จากตารางข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าในกลุ่มประเทศอาเซียนมีผู้ติดเชื้อรายใหม่รวม 93,323 คน โดยประเทศที่มียอดสูง 3 อันดับแรก ได้แก่ เวียดนาม ไทย และมาเลเซีย สำหรับยอดผู้เสียชีวิต 263 คน ประเทศที่มียอดสูง 3 อันดับแรก ได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย และเวียดนาม ยอดรวมผู้ติดเชื้อทั้งหมด 29,728,831 คน ประเทศที่มียอดสูง 3 อันดับแรก ได้แก่ เวียดนาม อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ยอดรวมเสียชีวิตทั้งหมด 342,628 คน ประเทศที่มียอดสูง 3 อันดับแรก ได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม จากภาพรวมของจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตสะท้อนให้เห็นว่าวิกฤตการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในอาเซียนยังคงมีการระบาดอย่างต่อเนื่องซึ่งวิกฤตการณ์ดังกล่าวยังคงเป็นประเด็นความท้าทายในเรื่องความมั่นคงระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วิกฤตการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นำมาสู่ความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมโดยมาตรการที่รัฐใช้ในการจัดการในกลุ่มประเทศอาเซียนในภาพรวมจะเป็นเรื่องการล็อกดาวน์ (Lock Down) และการเตรียมความพร้อมด้านสาธารณสุขและการจัดหาวัคซีนที่มีคุณภาพเพื่อตอบสนองในประเทศเหล่านั้นในช่วงการระบาดใหญ่

จากสภาวะการณ์ข้างต้นวิกฤตการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในอาเซียนได้ทำให้อุปสงค์ความมั่นคงระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งในงานศึกษาของ Frederick Kliem ที่อธิบายความมั่นคงระหว่างประเทศที่รัฐจะต้องตระหนักและให้ความหมายใหม่ผ่านกรอบความร่วมมือในระดับภูมิภาคในบทความวิจัยเรื่อง ASEAN and the EU amidst COVID-19: overcoming the self-fulfilling prophecy of realism ซึ่ง Frederick Kliem ชี้ให้เห็นว่า การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่ใช่วิธีแบบความมั่นคงแบบเดิม (Non-Traditional Security: NTS) ที่ให้

ความสำคัญกับภัยคุกคามที่เกิดจากตัวแสดงที่เป็นรัฐแต่วิกฤตการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กำลังทดสอบการแก้ปัญหาระหว่างประเทศในการร่วมมือและแสดงให้เห็นถึงความท้าทายต่อลัทธิภูมิภาคนิยม (regionalism) โดยเฉพาะองค์ระดัภูมิภาค ได้แก่ สหภาพยุโรป (EU) และสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ที่กำลังเผชิญกับปัญหาการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และไม่สามารถหาฉันทมติในการแก้ไขปัญหาความร่วมมือในระดับองค์กรของบรรดาประเทศสมาชิกได้ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาในประเทศสมาชิกจึงประสบปัญหาเนื่องจากนโยบายในการแก้ไขปัญหาโรคระบาดนี้อิงแอบอยู่กับการตอบสนองความต้องการของชาติตนเองสิ่งเหล่านี้ทำให้ประเด็นความร่วมมือและการพัฒนาความมั่นคงระหว่างประเทศกลายเป็นอัมภายิกที่จะสำเร็จ (Frederick Kliem, 2021, pp.371-389) ขณะเดียวกันงานศึกษาเกี่ยวกับนโยบายความร่วมมือในกลุ่มประเทศอาเซียนต่อการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของ Riyanti Djalante และคณะ ในงานเรื่อง COVID-19 and ASEAN Responses : Comparative policy analysis ในประเด็นนี้จะต่างออกไปจากงานศึกษา Frederick Kliem กล่าวคือ Riyanti Djalante และคณะ มุ่งอธิบายว่าประเทศสมาชิกอาเซียนพยายามที่จะกำหนดนโยบายร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียนในการตอบสนองและรับมือกับปัญหาการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยเฉพาะความร่วมมือและมาตรการรักษาความปลอดภัยด้านสุขภาพระดับภูมิภาค โดยในปัจจุบันอาเซียนได้การจัดทำแนวทางความร่วมมือในการระงับการระบาดใหญ่ผ่าน "หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม" ที่ครอบคลุม ความร่วมมือของอาเซียนได้ขยายไปสู่การตอบสนองต่อภัยพิบัติทั่วทั้งภูมิภาค โดยมีกรอบเป็น "หนึ่งอาเซียน หนึ่งการตอบสนอง" เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ดังกล่าว (Djalante, et al., 2020)

ในทรรศนะของผู้เขียนจากประเด็นวิกฤตการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในอาเซียน ท้ายสุดแล้วไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือของกลุ่มประเทศอาเซียนที่เน้นความต้องการของชาติตนเองโดยยึดติดอำนาจอธิปไตยหรือจะเป็นเรื่องการเตรียมความพร้อมนโยบายรับมือการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ผ่านแนวคิด "หนึ่งอาเซียน หนึ่งการตอบสนอง" อย่างไรก็ตาม ประเด็นวิกฤตการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในอาเซียน ได้คลี่คลายความคิดของแนวคิดอำนาจอธิปไตยของรัฐในเวทีระหว่างประเทศถึงแม้ว่าแนวคิดดังกล่าวจะถูก เจื้อจางให้อ่อนลงผ่านแนวคิดความร่วมมือระหว่างประเทศ (International cooperation) จนนำมาสู่การสร้างเป็นประชาคมอาเซียนในกรอบของลัทธิภูมิภาคนิยม ท้ายสุดแล้ว อาเซียนได้ตระหนักถึงผลกระทบต่องัยคุกคามที่เป็นโรคระบาดนี้ซึ่งกระทบต่อความมั่นคงระหว่างประเทศของประเทศสมาชิกโดยพิจารณาจากสถานการณ์โลก จำนวนผู้ติดเชื้อและเสียชีวิต รวมถึงศักยภาพในการรับมือโรคระบาดของประเทศสมาชิก ด้วยเหตุนี้ อาเซียนภายใต้การนำของเวียดนามในปี 2020 ที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ของโควิดได้ค่อนข้างรวดเร็วในการจัดการปัญหาถึงว่าระบบราชการจะเป็นอุปสรรคอยู่บ้าง การจัดการวิกฤตการณ์นี้ในอาเซียนปรากฏออกมาผ่านกลไกความร่วมมือที่หลากหลาย เช่น การทบทวนความร่วมมือความตกลงว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติและการรับมือสถานการณ์ฉุกเฉิน (ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response) การให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมกับประเทศสมาชิกที่ได้รับผลกระทบผ่านศูนย์ประสานงานความช่วยเหลือทางด้าน

มนุษยธรรมและการจัดการภัยพิบัติ (ASEAN Coordinating Center for Humanitarian Assistant and Disaster Management-AHA Center) การจัดทำระบบส่งกำลังบำรุงสำหรับภัยพิบัติฉุกเฉิน (Disaster Emergency Logistics System for ASEAN ในปี 2012 และ ASEAN Emergency Operations Center Network มีมาเลเซียเป็นผู้นำ (Kanchanakhundee, 2020)

นโยบายการตอบสนองต่อการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของแต่ละประเทศในอาเซียน

ในประเด็นผู้เขียนได้ทำการสรุปภาพรวมของนโยบายการตอบสนองต่อการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของแต่ละประเทศในอาเซียน ซึ่งการตอบสนองของรัฐบาลในกลุ่มประเทศมีแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตามนโยบายที่ตอบสนองต่อการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่เพียงแต่การบรรเทาผลกระทบภายในประเทศแต่ยังมีความสำคัญในการเป็นแนวทางการร่วมมือในระดับภูมิภาคจนนำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ประเทศบรูไน นโยบายการตอบสนองต่อการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ภายใต้การปกครองแบบสมบูรณาสิทธิราชซึ่งมีสุลต่านเป็นรัฐบาลการจัดการปัญหาที่มีประสิทธิภาพน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในสมาชิก กล่าวคือ นโยบายและมาตรการที่ใช้ เช่น การห้ามไม่ให้ประชาชนเดินทางไปต่างประเทศ ชาวบรูไนทุกคนที่เดินทางกลับประเทศต้องถูกกักบริเวณ ใช้มาตรการล็อกดาวน์ (Lock Down) ทั้งหมดและปิดการเข้า-ออก รวมถึงทะเล การจำกัดการชุมนุมสาธารณะ ทั้งที่บ้านและมัสยิด และมีมาตรการในการเยียวยาสุขภาพและเศรษฐกิจ เป็นต้น (Nile Bowie, 2020)

ประเทศกัมพูชา ภายใต้บรรยากาศของเผด็จการโดยนายกรัฐมนตรีกัมพูชามีนโยบายการตอบสนองต่อการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้แก่ นโยบายการกักกันผู้ติดเชื้อ ออกนโยบายมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ การสอดส่องโทรคมนาคมอย่างไม่จำกัดและควบคุมสื่อและโซเชียลมีเดีย อย่างไรก็ตาม กัมพูชาถือว่าประสบความสำเร็จในการควบคุมการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เมื่อเทียบกับหลายๆ ประเทศในอาเซียน (Rebecca Ratcliffe, 2020)

ประเทศอินโดนีเซีย ถือว่าเป็นประเทศที่มีการระบาดมากที่สุดในอาเซียนนโยบายการตอบสนองต่อการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เช่น การจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ การระงับการเดินทางระหว่างเมือง ทั้งอากาศ ทางบก และทางน้ำ มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ รัฐบาลอินโดนีเซียได้จัดทำกฎระเบียบที่กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนระเบียบการด้านสุขภาพ (Anne Barker & Hellena Souisa, 2020)

ประเทศลาว ถือเป็นประเทศสุดท้ายในอาเซียนที่ติดเชื้อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรัฐบาลมีการใช้มาตรการสำคัญ ได้แก่ จัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจแห่งชาติเพื่อการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) การเสริมมาตรการกักกัน การป้องกัน และการตอบสนองอย่างต่อการแพร่ระบาด เช่น ปิดพรมแดนบางจังหวัด การห้ามชุมนุม การล็อกดาวน์ (Lockdown) การทำงานจากที่บ้าน

(Work from home) ทั้งนี้รวมถึงมาตรการการเงินและเศรษฐกิจ การเว้นระยะห่างทางสังคม และสวมหน้ากากในที่สาธารณะ (Santaniello, 2020)

ประเทศมาเลเซีย ถือว่าเป็นประเทศที่มีการตอบสนองและความร่วมมือของประชาชนทั่วประเทศที่เป็นแบบอย่างให้แก่ประเทศสมาชิกอาเซียนโดยมีจำนวนผู้ป่วยที่ค่อนข้างต่ำและมีนโยบายช่วยบรรเทาอย่างชัดเจน ซึ่งมาตรการของรัฐบาลได้สั่งห้ามการชุมนุมทั้งหมด รวมทั้งการประชุมระดับนานาชาติ การแข่งขันกีฬา การชุมนุมทางสังคมและศาสนา และท้ายสุดรัฐบาลได้ตัดสินใจบังคับใช้คำสั่งควบคุมการเคลื่อนไหวเพื่อจัดการกับการระบาดภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและควบคุมโรค นอกจากนี้ รัฐบาลมาเลเซียมีการกำหนดมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อลดผลกระทบต่อชุมชนและฟื้นฟูการท่องเที่ยวผ่านการกำหนดงบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจ (Duddu, 2020)

ประเทศเมียนมา มีการสำรวจผู้ป่วยที่ได้รับการยืนยันจะค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในอาเซียน แต่มีแนวโน้มว่าจะมีการระบาดใหญ่เนื่องจากความพร้อมด้านระบบสาธารณสุขและปัญหาทางการเมือง ซึ่งประเทศสมาชิกได้ให้ความเห็นต่อการตอบสนองการแพร่ระบาดของรัฐบาลเมียนมา เช่น สิงคโปร์ กล่าวถึงรัฐบาลเมียนมามีความเสี่ยงของระบบสาธารณสุขที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งต่อการตอบสนองต่อการระบาดใหญ่ ทั้งนี้ประกอบกับประเทศเมียนมามีจำนวนผู้มียาได้ต่ำและความเหลื่อมล้ำสูงจนกลายเป็นกลุ่มที่เปราะบางที่สุดในยามวิกฤตสุขภาพและเศรษฐกิจอันเป็นผลพวงจากการระบาดใหญ่ ถึงแม้ว่ารัฐบาลเมียนมาจะมีการล็อกดาวน์แต่กลับส่งผลกระทบต่อการค้าชีวิตและความมั่นคงทางอาหารของประเทศ นอกจากนี้รัฐบาลเมียนมายังออกมาตรการอื่นๆ ออกมาในการรับมือกับวิกฤตการณ์นี้ อาทิ คำสั่งกระทรวงสาธารณสุขและการกีฬา กฎหมายป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ กองทุนโควิด-19 ในช่วยเหลือธุรกิจเครื่องนุ่งห่มและการผลิต มาตรการกระตุ้นการโรงแรมและการท่องเที่ยวตลอดจนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่คนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของ (Andrew Nachemson, 2020)

ประเทศฟิลิปปินส์ ในสภาวะการณ์ของฟิลิปปินส์การแพร่ระบาดส่วนใหญ่เกิดขึ้นบนเกาะลูซอนซึ่งเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดและมีประชากรมากที่สุดในประเทศ รัฐบาลฟิลิปปินส์ได้มีมาตรการประกอบด้วย (1) ให้ "อำนาจพิเศษชั่วคราว" แก่ประธานาธิบดีโดยรัฐสภาและอย่างใกล้ชิด (2) กำหนดการปิดเกาะทั้งเกาะลูซอน ทั้งนี้ ยังมีการการลงนามในกฎหมาย Republic Act No.11469 หรือ "Bayanihan to Heal as One Act" ได้ริเริ่มมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อให้การบรรเทาทุกข์แก่ประชากรที่ได้รับผลกระทบ นอกจากนี้ รัฐบาลยังจัดทำกองทุนในการช่วยเหลือประชาชนภายใต้หน่วยงานสำนักงานป้องกันพลเรือน แต่อย่างไรนั้น ฟิลิปปินส์ยังคงประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และโครงสร้างพื้นฐานด้านสุขภาพที่ไม่เพียงพอ (Riyanti Djalante, et. al., 2020)

ประเทศสิงคโปร์ รัฐบาลสิงคโปร์ได้รับการยกย่องจากทั่วโลกว่าเป็นต้นแบบของแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดในการรับมือกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เช่น มาตรการการติดตามผู้สัมผัสเชื้อ มาตรการกักกันผู้ติดเชื้ออย่างเข้มงวด อย่างไรก็ตามถึงแม้สิงคโปร์จะมีมาตรการที่เข้มงวดแต่กลับเจอการทำลายจากการแพร่ระบาดจากจำนวนแรงงานข้ามชาติในประเทศ เนื่องจากว่าสิงคโปร์มีแรงงานข้ามชาติชายในเอเชียใต้และ

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 200,000 คน การรายงานข่าวของสื่อเกี่ยวกับการระบาดในหอพักของแรงงานเหล่านี้ ความเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น สิ่งต่อไปนี้จึงดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน เช่น มาตรการ การลดค่าเช่าและการเยียวยาโดยจ่ายเงินเดือนพื้นฐาน ค่าที่พัก และค่ารักษาพยาบาลของแรงงานข้ามชาติ ทั้งหมดในหอพัก เป็นต้น (Grace Ho, 2020)

ประเทศไทย แนวทางการรับมือของรัฐบาลไทยที่มีต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในช่วงแรกรัฐบาลไทยใช้มาตรการการกักกันบางส่วนเพื่อควบคุมการแพร่กระจายของโรคระบาดทำให้ สถานการณ์ในประเทศไทยกำลังดีขึ้นเนื่องจากจำนวนผู้ป่วยรายใหม่ลดลง โดยไม่มีผู้ปวยนำเข้ารายใหม่เนื่องจาก การห้ามเที่ยวบินขาเข้าเกือบหมด ทั้งนี้มีการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ค.ศ. 2005 ที่เกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19) ส่งผลครอบคลุมในทุก เขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร มีการออกมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจและแนวทางในการบริการวัคซีน จากแนวทาง ดังกล่าวไทยยังคงประสบปัญหาจากผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมทางเศรษฐกิจที่มีต่อผู้ประกอบการและ ประชาชนในประเทศ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นความอ่อนไหวทางการเมืองซึ่งเกิดขึ้นและเป็นปัจจัยสำคัญต่อ ความสำเร็จและความล้มเหลวต่อการรับมือจากโรคระบาดนี้ (Riyanti Djalante, et al., 2020)

ประเทศเวียดนาม รัฐบาลเวียดนามได้แสดงให้เห็นถึงการตอบสนองที่รวดเร็วในการต่อสู้กับโรคอุบัติ ใหม่ ซึ่งแนวทางของรัฐบาลมุ่งไปที่การควบคุมผลกระทบด้านลบของการระบาดใหญ่นี้โดยการแยกผู้ติดเชื้อและ ติดตามประเมินผลการทำงานในพื้นที่ชุมชน ในขณะเดียวกันก็มีการหยุดการออกวีซ่าสำหรับชาวต่างชาติจาก ประเทศที่ติดเชื้อและเที่ยวบินระหว่างประเทศทั้งหมดที่เข้าหรือออกจากพื้นที่ระบาดถูกระงับ ในด้านบริเวณ ชายแดนการผ่านแดนระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาและลาวถูกปิดชั่วคราว ทั้งนี้ยังมีมาตรการในการส่งเสริมการ พัฒนาเศรษฐกิจและการคุ้มครองสุขภาพของประชาชน (Hoang-Long Vo & Kim-Duy Vu, 2020)

สรุปจากประเด็นนโยบายการตอบสนองต่อการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของ แต่ละประเทศในอาเซียนที่ผู้เขียนได้สังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยในช่วงต้นชี้ให้เห็นว่า แนวทางของประเทศสมาชิกมีความสอดคล้องกันอยู่ 2 ประเด็น คือ (1) มาตรการในการหยุดยั้งการระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และ (2) แนวทางและนโยบายในการฟื้นฟูเศรษฐกิจที่ได้รับ ผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ด้วยเหตุนี้ทั้ง 2 มาตรการประเทศสมาชิกมีแนว ทางการปรับใช้โดยมีปัจจัยทางด้านศักยภาพของรัฐบาล รูปแบบการปกครอง และการมีส่วนร่วมของภาค ประชาชน ซึ่งมีความต่างกันในแต่ละประเทศสมาชิก แต่ข้อสังเกตประการหนึ่งภายหลังจากการทบทวน วรรณกรรมและงานวิจัยในช่วงต้นผู้เขียนยังคงเห็นถึงปัญหาของการรับมือวิกฤตการณ์ในครั้งนี้โดยมีจุดอ่อน คือ การบูรณาการความร่วมมือระหว่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียนในการจัดทำแนวปฏิบัติและมาตรการ อย่างเป็นรูปธรรมต่อการแก้ไขปัญหาในครั้งนี้ โดยในที่นี้ผู้เขียนไม่ได้หมายถึงประเทศสมาชิกเลยความร่วมมือ ดังกล่าวแต่เพียงแต่ว่ายังไม่มีความชัดเจนเท่าใดนักเมื่อเทียบกับการรวมกลุ่มภูมิภาค เช่น สหภาพยุโรป (European Union: EU) ซึ่งมีมติจากประเทศสมาชิกในการรับมือกับโรคระบาดนี้ อาทิ การจัดทำแผนเพิ่ม งบประมาณด้านสาธารณสุขแก่หน่วยงานกลาง เช่น องค์การด้านยาของ EU

(European Medicines Agency- EMA) และศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคแห่ง EU (European Centre for Disease Prevention and Control-ECDC) การจัดตั้งคลังยาและอุปกรณ์ทางการแพทย์ร่วม รวมถึงการสร้าง ความเข้มแข็งและเพิ่มอำนาจให้กับหน่วยงานด้านสาธารณสุขและกลไกของ EU โดยให้คณะกรรมการการยุโรปมี บทบาทนำในการผลักดันความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิก พัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ ในการวิจัยและผลิตวัคซีน ตลอดจนมาตรการควบคุมการเปิด-ปิดชายแดนให้มีความสอดคล้องกันโดยมีมาตรการ สำคัญ (Department of European Affairs, Ministry of Foreign Affairs, 2021)

กลไกความร่วมมือภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของอาเซียน

จากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ผู้เขียนได้นำเสนอไป ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นำมาซึ่งปัญหาด้านสุขภาพ และความมั่นคงด้านสาธารณสุขซึ่งกระทบโดยตรงต่อคุณภาพและความปลอดภัยชีวิตของประชาชนทั้งใน ประเทศ ภูมิภาคอาเซียน และทั่วโลก ความรุนแรงและการแพร่ระบาดที่รวดเร็วไม่เพียงส่งต่อระดับปัจเจกบุคคล แต่ยังส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของรัฐ ทั้งนี้ ภายใต้สถานการณ์ ดังกล่าวเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่เพียงดำรงสถานะเพียงเชื้อโรคเท่านั้นแต่ยังเป็นตัวแปรสำคัญที่ ชี้ให้เห็นปัญหาที่อยู่ใต้พรมของหลายประเทศในภูมิภาคอาเซียน เช่น ประสิทธิภาพของการทำงานของรัฐบาล ความล่าช้าของเทคโนโลยี คุณภาพของระบบสาธารณสุข ความเหลื่อมล้ำทั้งในส่วนของรายได้และระบบ การศึกษา และความรู้ประสิทธิภาพของระบบราชการในการบริการสาธารณะและบรรเทาภัยพิบัติ เป็นต้น นอกจากนี้ วิกฤตการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในอาเซียนยังกระทบต่อความ มั่นคงของรัฐซึ่งการอุบัติใหม่ของโรคนำมาสู่การทำลายอำนาจอำนาจรัฐในการใช้อำนาจแก้ไขปัญหาการระบาดเพื่อที่จะ ควบคุมโรคและยุติการแพร่ระบาดดังกล่าว ดังนั้น รัฐจำเป็นต้องตระหนักถึงศักยภาพและประสิทธิภาพในการใช้ อำนาจในการแก้ไขวิกฤตการณ์ดังกล่าว สำหรับในประเด็นของอาเซียนสิ่งที่รัฐหรือประเทศสมาชิกจะต้อง คำนึงถึงเป็นสำคัญ คือ กลไกความร่วมมือระหว่างประเทศภายในภูมิภาคอาเซียนในการร่วมมือกันในการแก้ไข ปัญหามากกว่าจะคำนึงถึงอำนาจอธิปไตยของรัฐตนเอง เนื่องจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นปัญหาที่ข้ามเขตแดนของรัฐ ดังนั้น การตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบายการแก้ปัญหาของ ประเทศสมาชิกในภูมิภาคอาเซียนย่อมส่งผลซึ่งกันและส่งผลถึงความมั่นคงของสังคมระหว่างประเทศภายใน ภูมิภาคด้วย ท้ายสุดแล้วจากที่ผู้เขียนได้เกริ่นให้เห็นว่าเหตุใดความร่วมมือระหว่างประเทศจึงสำคัญต่อการ จัดการปัญหาวิกฤตการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) (Kanchanakhundee, 2020) ฉะนั้น จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยและการทบทวนวรรณกรรมของผู้เขียนพบว่าในปัจจุบันปี ค.ศ.2022 อาเซียนได้ตระหนักเห็นถึงความร่วมมือระหว่างประเทศภายในภูมิภาคจนนำมาสู่กลไกความร่วมมือภายใต้การ ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ดังนี้

ภายหลังจากองค์การอนามัยโลกประกาศยืนยันพบผู้ติดเชื้อนอกประเทศจีนเป็นรายแรก เมื่อ วันที่ 13 มกราคม 2020 ในประเทศไทย ทำให้เกิดการหารือร่วมกันในการรับมือในอาเซียนต่อสถานการณ์นี้ ทั้งนี้สถานการณ์ยิ่งทวีความรุนแรงหลังจากที่องค์การอนามัยโลกประกาศภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุข ดังนั้น

ปฏิบัติการความร่วมมือเพื่อตอบสนองต่อการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เริ่มก่อตัวขึ้นผ่านกลไกความร่วมมือ คือ เครือข่ายศูนย์ปฏิบัติการในสถานการณ์ฉุกเฉินของอาเซียน (ASEAN Emergency Operations Center Network) โดยมาเลเซียจะทำหน้าที่หลักในประสานงานและเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล จนถึงองค์ความรู้ในการรับมือ ฝ้าระวัง ดูแลรักษาผู้ป่วย รวมทั้งสร้างกลไกป้องกันการแพร่ระบาดร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก (ASEAN Association of Thailand, 2020) ทั้งนี้ยังได้ประสานความร่วมมือผ่านกลไกความร่วมมือของอาเซียนบวกสาม (ASEAN+3) คือ ความร่วมมืออาเซียน จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ เพื่อให้มีการรายงานสถานการณ์การระบาดเป็นรายวัน อย่างไรก็ตามนั้นถึงแม้ว่าอาเซียนจะสร้างกลไกการรับมือต่อวิกฤตการณ์ผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศแต่สถานการณ์การแพร่ระบาดได้รุนแรงขึ้นเนื่องจากการกลายพันธุ์ของเชื้อไวรัส บริบทนี้ทำให้อาเซียนต้องบูรณาการความร่วมมือโดยการกระชับความร่วมมือประสานงาน แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล และสร้างแนวปฏิบัติระหว่างสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ ทั้งนี้รวมถึงกับจีนและกับองค์การอนามัยโลก โดยมุ่งที่จะสนับสนุนให้มีการใช้กลไกความร่วมมือในระดับภูมิภาคเพื่อรับมือกับปัญหา มุ่งให้หน่วยงานทางด้านสาธารณสุขของประเทศสมาชิกจัดตั้งเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ทางด้านการคมนาคมขนส่งและตรวจคนเข้าเมืองเพื่อให้รับมือกับปัญหาทั้งหมดได้อย่างครอบคลุมเป็นระบบ (Ha, 2020)

นอกจากนี้ ตลอดปี 2020 ผู้นำของประเทศสมาชิกอาเซียนแสดงถึงความร่วมมือในการเผชิญหน้าและรับมือกับการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นอกจากการตั้งเครือข่ายศูนย์ปฏิบัติการในสถานการณ์ฉุกเฉินของอาเซียนแล้วยังมีกลไกความร่วมมือผ่านกองทุนอาเซียนเพื่อรับมือกับโควิด-19 (COVID-19 ASEAN Response Fund) (The ASEAN Secretariat, 2020) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการระดมเงินทุนในการช่วยเหลือประเทศสมาชิก ทั้งนี้ การรับมือของอาเซียนยังร่วมมือในด้านการจัดตั้งคลังสำรองอุปกรณ์ทางการแพทย์สำหรับใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุข (ASEAN Regional Reserve of Medical Supplies-RRMS) ให้การรับรองกรอบยุทธศาสตร์สำหรับสถานการณ์ฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุข (ASEAN Strategic Framework for Public Health Emergencies) ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางสำหรับประเทศสมาชิกในการปฏิบัติการในสถานการณ์ฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุข (Kanchanakhundee, 2020)

สรุป สำหรับกลไกความร่วมมือภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของอาเซียนที่ผู้เขียนได้นำเสนอไปข้างต้น ได้แก่ เครือข่ายศูนย์ปฏิบัติการในสถานการณ์ฉุกเฉินของอาเซียน (ASEAN Emergency Operations Center Network) กองทุนอาเซียนเพื่อรับมือกับโควิด-19 (COVID-19 ASEAN Response Fund) และคลังสำรองอุปกรณ์ทางการแพทย์สำหรับใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุข (ASEAN Regional Reserve of Medical Supplies-RRMS) นอกจากนี้ อาเซียนยังคงตระหนักถึงความร่วมมือในด้านระบบสาธารณสุข เสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ การใช้ศักยภาพของตลาดภายในกลุ่มอาเซียน เร่งขยายการบูรณาการทางเศรษฐกิจของกลุ่มอาเซียน และการเร่งขยายระบบดิจิทัลในกลุ่มอาเซียน เป็นต้น

ท้ายสุดแล้ว ในทหระณะของผู้เขียนความร่วมมือดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศ (International Cooperation) และแนวคิดความมั่นคงของรัฐ (State Security) ใน

บรรยากาศของอาเซียนที่เป็นองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคซึ่งอาเซียนในฐานะองค์การระหว่างประเทศซึ่งทุกประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นสมาชิกอยู่ภายใต้ความตกลงผ่านความร่วมมือทั้งด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม ฉะนั้น ภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้ทำให้อาเซียนได้แสดงความสามารถในฐานะองค์การความร่วมมือในระดับภูมิภาคผ่านการบูรณาการความร่วมมือและสร้างความมั่นคงในสังคมระหว่างประเทศให้พ้นจากภัยพิบัติที่เกิดจากโรคระบาดนี้ โดยการตอบสนองอาเซียนที่มีการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษต่างๆ ขึ้นมาชี้ให้เห็นว่าอาเซียนกำลังสร้างกลไกในการบริหารสถานการณ์วิกฤตและตอบสนองต่อภัยพิบัตินี้ รวมถึงการแสดงให้เห็นประชาคมโลกเห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศสมาชิกตามกรอบความร่วมมืออาเซียนที่ว่าด้วย เป็น "หนึ่งอาเซียน หนึ่งการตอบสนอง"

สรุป

บทความเรื่องอาเซียนกับสถานการณ์ความร่วมมือภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ชี้ให้เห็นกรอบคิดของร่วมมือระหว่างประเทศ (International Cooperation) และแนวคิดความมั่นคงของรัฐ ภายใต้การรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคซึ่งในที่นี้ผู้เขียนเน้นไปที่สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations) หรืออาเซียน (ASEAN) ซึ่งถือว่าเป็นองค์การระหว่างประเทศที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1967 ภายใต้การลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) การนำเสนอดังกล่าวผู้เขียนได้อธิบายถึงอาเซียนภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยประเด็นการนำเสนอแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ (1) บทบาทในบริบทของโรคระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กับประเด็นสถานการณ์และมุมมองวิกฤติการณ์ความท้าทายครั้งสำคัญที่อาเซียนจะต้องแสดงบทบาทในกาตอบสนองและแก้ไขปัญหาของการระบาด (2) วิกฤตการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในอาเซียนที่ชี้ให้เห็นตัวเลขของผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตจากการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จนนำมาสู่ภาพสะท้อนของความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมโดยมาตรการที่รัฐใช้ในการจัดการปัญหาและการเตรียมความพร้อมด้านสาธารณสุขและการจัดหาวัคซีนที่มีคุณภาพเพื่อตอบสนองในประเทศเหล่านั้นในช่วงการระบาดใหญ่ (3) นโยบายการตอบสนองต่อการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของแต่ละประเทศในอาเซียน ชี้ให้เห็นนโยบายการรับมือต่อสภาวะการณ์ของการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของทั้ง 10 ประเทศสมาชิกบนฐานที่มีนโยบายและมาตรการแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในประเทศ เช่น รูปแบบการปกครอง ความสามารถของรัฐบาล ความพร้อมด้านระบบสาธารณสุข เป็นต้น แต่อย่างไรนั้น ในประเด็นนี้ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นว่าประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องการบูรณาการความร่วมมือระหว่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียนในการจัดทำแนวปฏิบัติและมาตรการอย่างเป็นรูปธรรมต่อการรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวที่ทวีความรุนแรงต่อความปลอดภัยต่อชีวิตประชาชนและระบบเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของรัฐ และ (4) กลไกความร่วมมือภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของอาเซียน จากการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นำไปสู่ความตระหนักของความมั่นของสังคมระหว่างประเทศในอาเซียนจึงทำให้อาเซียนในฐานะองค์การระหว่างประเทศ

สำหรับพรรคชนะของผู้เขียนต่อทิศทางของความร่วมมือในอนาคตของกลุ่มประเทศอาเซียนต่อวิกฤตการณ์ต่างๆ ทั้งในเรื่องของโรคระบาด สงคราม การเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และประเด็นอื่นๆ ผู้เขียนมีมุมมองที่สะท้อนให้เห็นว่าโอกาสทิศทางของความร่วมมือในอนาคตของกลุ่มประเทศอาเซียนจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดการพัฒนาประชาธิปไตย (Democratization) กล่าวคือ ภายใต้วรรณความร่วมมือของกลุ่มประเทศอาเซียนนี้หากพิจารณาถึงสภาพการเมืองภายในของประเทศสมาชิกยังพบว่าประเทศสมาชิกของอาเซียนยังคงมีปัญหการเมืองภายในโดยเฉพาะปัญหาทางการเมืองที่ถูกกดขี่โดยอำนาจเผด็จการจนนำไปสู่ปัจจัยความล้มเหลวทางด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง การกำหนดนโยบายระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเจริญของการพัฒนาเศรษฐกิจและการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนภายในรัฐปัญหาดังกล่าวนำมาซึ่งฐานคิดแบบชาตินิยมที่เผด็จการใช้เป็นเหตุผลในการปกครองประเทศ จากปัญหาที่กลุ่มประเทศอาเซียนเผชิญนี้ย่อมส่งต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะนโยบายความร่วมมือที่ต้องอาศัยแนวความคิดแบบเสรีนิยมที่เชื่อว่ารัฐในสังคมระหว่างประเทศจะมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือแก้ไขปัญหาร่วมกันได้จะต้องยอมสละอำนาจอธิปไตยบางส่วนเพื่อให้เกิดความร่วมมือผ่านมติของประเทศสมาชิก แต่หากการเมืองภายในรัฐยังถูกคุกคามโดยอำนาจเผด็จการและยังมีระบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยนั้นก็มีแนวโน้มที่ผู้นำเผด็จการของประเทศสมาชิกอาเซียนจะเพิกเฉยต่อปัญหาหรือวิกฤตการณ์ร่วมของประเทศสมาชิก อันเนื่องจากว่าธรรมชาติของความเป็นเผด็จการในการแสดงบทบาทต่อสังคมระหว่างประเทศมักให้ความสำคัญกับความเป็นชาตินิยมและความมั่นคงในรูปแบบทางการทหารมากกว่าให้ความสำคัญต่อความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ ท้ายสุดนี้ ผู้เขียนเชื่อว่าประเด็นอาเซียนกับสถานการณ์ความร่วมมือภายใต้การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นี้จะนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือที่เข้มข้นมากขึ้นเนื่องจากว่าบทเรียนของวิกฤตการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ทั่วโลกตระหนักถึงความมั่นคงทางสาธารณสุขและความมั่นคงทางวัคซีนซึ่งเป็นทางออกให้กับการยุติปัญหานี้ ด้วยเหตุนี้บรรยากาศของความร่วมมือที่จะทำให้อสังคมระหว่างความร่วมมือของกลุ่มประเทศอาเซียนพัฒนาไปในเชิงที่สร้างสรรค์ คือ กลุ่มประเทศอาเซียนจำเป็นต้องพัฒนาและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในภูมิภาคเพื่อสร้างบรรยากาศของนโยบายที่มุ่งสู่ความเป็นหนึ่งเดียวของอาเซียนในการรับมือกับวิกฤตการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ASEAN Association of Thailand. (2020). **ASEAN Mechanism against COVID-19 : Better Late than Never**. [Online]. Available : <http://www.asean-thailand.org/asean/view.php?id=215> [2021, April 22]. [In Thai]
- Andrew, N. (2020). **Fears of coronavirus catastrophe as Myanmar reports first death**. [Online]. Available: <https://www.aljazeera.com/news/2020/4/1/fears-of-coronavirus-catastrophe-as-myanmar-reports-first-death> [2021, July 8].
- BBC News Thai. (2021). **Coronavirus: Origin, Symptoms, Treatment and Prevention of COVID-19**. [Online]. Available : <https://www.bbc.com/thai/features-51734255> [2021, July 5]. [In Thai]
- BBC News Thai. (2021). **Coronavirus: World Health Organization Declares COVID-19 a "Global Pandemic"**. [Online]. Available: <https://www.bbc.com/thai/international-51838536> [2021, July 5]. [In Thai]
- Barker, A. & Souisa, H. (2020). **Coronavirus COVID19 death rate in Indonesia is the highest in the world Experts say it's because reported case numbers are too low**. [Online]. Available : <https://www.abc.net.au/news/2020-03-23/why-is-indonesia-coronavirus-death-rate-highest-in-world/12079040> [2021, July 5].
- Bowie, N. (2020). **Devout at a distance in contagion-hit Brunei**. [Online]. Available : <https://asiatimes.com/2020/04/devout-at-a-distance-in-contagion-hit-brunei/> [2021, July 8].
- Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2020). **Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)**. [Online]. Available : https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/faq_more.php [2021, July 5]. [In Thai]
- Department of European Affairs, Ministry of Foreign Affairs. (2021). **Measures to Deal with the Epidemic of Coronavirus 2019 (COVID-19) of the European Union**. [Online]. Available : <https://europetouch.mfa.go.th/th/content/มาตรการในการรับมือกับโควิด-19-ของ-eu?cate=5d6abf7c15e39c3f30001465> [2022, April 22]. [In Thai]
- Dezan Shira & Associates. (2020). **COVID-19 Vaccine Roll Outs in ASEAN & Asia-Live Updates by Country**. [Online]. Available : <https://www.aseanbriefing.com/news/covid-19-vaccine-roll-outs-in-asean-asia-live-updates-by-country/> [2021, July 8].

- Djalante, R., Nurhidayah, L., Van Minh, H., Phuong, N. T. N., Mahendradhata, Y., Trias, A. & Miller, M. A. (2020). **COVID-19 and ASEAN responses: Comparative policy analysis**. [Online]. Available : <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590061720300661> [2021, July 8].
- Duddu, P. (2020). **Coronavirus in Malaysia: COVID-19 outbreak, measures and impact**. [Online]. Available: https://www.savethechildren.net/covid-19-one-year?gclid=CjwKCAjw5NqVBhAjEiwAeCa97X37a7UYRWrdKuGrRjq-G5gUhoikMDXuwr4kn6L6S6-momhvxAX3vhoCQQAQAvD_BwE [2021, July 8].
- Grace, H. (2020). **Coronavirus: An unprecedented Singapore border closure, in unprecedented times**. [Online]. Available : <https://newsinfo.inquirer.net/1247638/coronavirus-an-unprecedented-singapore-border-closure-in-unprecedented-times> [2021, July 8].
- Ha, H.T. (2020). **Flying the ASEAN Flag in a Pandemic Year: Vietnam's 2020 Chairmanship**. [Online]. Available : <https://www.think-asia.org/handle/11540/12883> [2021, July 8].
- Kanchanaphisek Medical Center. (2020). **What is COVID-19?**. [Online]. Available : <https://www.gj.mahidol.ac.th/main/covid19/covid19is/> [2021, July 5]. [In Thai]
- Kanchanakhundee, S. (2020). **COVID in ASEAN: An Institutional Failure**. [Online]. Available : <https://www.the101.world/covid-19-and-asean-responses/> [2022, April 22]. [In Thai]
- Kanchanakhundee, S. (2020). **The Epidemic in the Age of Globalization and the Challenges of the State and International Society (2)**. [Online]. Available : <https://lawforasean.krisdika.go.th/Content/View?Id=742&Type=1> [2022, April 22]. [In Thai]
- Kliem, F. (2021). ASEAN and the EU amidst COVID-19: overcoming the self-fulfilling prophecy of realism. *Asia Europe Journal*, 19(3), 371-389.
- National News Bureau of Thailand. (2020). **Informal Meeting of ASEAN Economic Ministers in Danang City**. [Online]. Available : http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=9764&filename=aseanknowledge [2021, July 8]. [In Thai]
- Rebecca, R. (2020). **Fears as Cambodia grants PM vast powers under Covid-19 pretext**. [Online]. Available : <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/10/fears-as-cambodia-grants-hun-sen-vast-power-under-covid-19-pretext> [2021, July 8].

Santaniello, D. (2020). **Laos imposes sweeping COVID-19 lockdown measures.** [Online].

Available : <https://www.tilleke.com/insights/laos-imposes-sweeping-covid-19-lockdown-measures/> [2021, July 8].

The ASEAN Secretariat. (2020). **ASEAN Ministerial Meeting on Disaster Management**

(AMMDM). [Online]. Available : <https://asean.org/asean-socio-cultural/asean-health-ministers-meeting-ahmm/overview-2/> [2021, July 8].

The ASEAN Secretariat. (2020). **Declaration of the Special ASEAN Summit on Coronavirus**

Disease 2019 (COVID-19). [Online]. Available: <https://asean.org/declaration-of-the-special-asean-summit-on-coronavirus-disease-2019-covid-19/> [2022, April 22].

Vo, H.L. & Vu, K.D. (2020). **A Comparison of Covid-19 Patient Characteristics Before versus**

After Partial Lockdown in Vietnam. [Online]. Available : <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.08.27.20183616v3> [2021, July 8].